

הרב יוסף אברהם הלוי העלער

חבר הביד"צ בקראון הייטס נ"י.
וראש הכולל, כולל מנחם קראון הייטס

בענין היכר ציר

ובמנהג חב"ד באופן קביעת המזווה

ואחד משום היציאה, והרי דין זה דדרך כניסה כתבו הרמב"ם רק אח"כ) ויעו"י גם בסמ"ג שכ' ג"כ כהרמב"ם וצ"ע.

ולכאורה נראה מזה דהרמב"ם יש לו שיטה אחרת כפי' הגמ' ודלא כרש"י והרא"ש, וס"ל דבפתח שבין שני בתים אין כאן ספק לענין כניסה ויציאה וחשיב שפיר כניסה לזה ולזה ומשום דין ימין הכניסה יכול לקובעה באיזה צד שירצה. (וכמש"כ האחרונים בפתח שבין שני בתים שאין לה היכר ציר דעושה לאיזה צד שרוצה כמו"כ ס"ל נמי בשיש היכר ציר) דאין היכר ציר מועיל כלל לענין זה שיהי' נחשב כפנימי לגבי בית השני. אלא דכיון שרק בית שיש לו פתח חייב במזווה כדכתיב על מזוזות ביתך וכמש"כ ברפ"ו שם, הוה הספק לאיזה בית שייך הפתח ואיזה מהם חייב במזווה ולזה אמר דהפתח שייך לאותו הבית שהציר נראה עמו ורק הוא חייב במזווה ולא השני כיון דאין הפתח מתיחס אליו. (וביותר מובן זה לשיטת הרמב"ם רפ"ו שם דרך בית שיש בו דלת חייב במזווה, וא"כ כיון שהדלת קבועה בחדר זה מתיחס רק אליו ולא להשני). ונמצא שדין זה אינו שייך להא דדרך כניסה וימין אלא דין אחר הוא לאיזה בית שייך הפתח ומי משניהם חייב בהמזווה.

ולפ"ז שייך זה בכל פתח שבין שני בתים אף כשהאחד אינו פתוח לרה"ר דכיון שהציר הוא בחדר הראשון הסמוך לרה"ר חשוב פתח של חדר זה הראשון ואין הנשי חייב במזווה ומדויקים היטיב דברי הרמב"ם.

והנה ז"ל הב"י סי' רפ"ט בשם המרדכי: ואומר ר"י דוקא בין גברי לנשי ששניהם עיקר

רמב"ם פ"ו דהל' מזווה, פתח שבין שני בתים הולכים אחר הכיר ציר של דלת, מקום שהציר נראה עמו שם קובעים את המזווה עכ"ל. והוא מגמ' מנחות (ל"ג ע"א) אר"י אמר שמואל במזווה הלך אחר היכר ציר כו'. היכי דמי כגון פיתחא דבין תרי בתי בין בי גברי לבי נשי ע"כ. ופרש"י דהיינו בששני הבתים פתוחין לרה"ר וכיון דבעי' שיהי' בימין לביאה ולא ידעי' האי ליחשב ביאה והאי ליחשבי יציאה הלך אחר חור שבסוף דההוא צד שהחור בו חשיב בית ודרך ימין כשנכנסין בו קובעין המזווה. וכדבריו כתבו גם הרא"ש והטושו"ע יו"ד סי' רפ"ט יעו"ש.

אולם הרמב"ם לא הזכיר כלל ששני הבתים פתוחין לרשות הרבים, ומסתימת לשונו משמע קצת דבכ"א הולכין אחר היכר ציר בפתח שבין שני בתים (ואולי מפרש הגמ' דגם בכה"ג אמרי' דהבית שהציר בו חשוב פנימי לגבי בית השני) וצ"ע ב.

ועוד צ"ע דדין זה דצריך לקובעה על ימין הנכנס כתבו הרמב"ם רק אח"כ בהי"ב וקודם לכן לא הזכיר כלום מזה, ואם הי' דין היכר ציר לברר איזה צד חשיב ימין הנכנס הי' לו לכותבו אחר הי"ב לאחר שכתב דבעי' ימין הנכנס וכמש"כ כן הטור והשו"ע יעו"ש. (ועי' בסמ"ג ובהגהות שעל הסמ"ק מצורין שנד מ"ח דיש עוד נפ"מ בהיכר ציר היכא דשני הבתים שייכים לשני בנ"א מי משניהם חייב לקובעה. והנה גם דין הוא רק לאחר דידעינן שצ"ל דרך כניסה ומש"ה חייב רק הפנימי שאצלו חשיב כניסה, אבל לולא זאת הי' שניהם חייבים אחד משום הכניסה לביתו

הרמב"ם וס"ל דלעולם אזלינן רק בתר היכר ציר באיזה בית שיהי' ולא מתחשבין כלל ברוב תשמישו ורגילות הפתח.

והנה גם ברש"י רא"ש טור ושו"ע אינו מפורש אי בעינן פתח רגיל לצד רה"ר או לא. וי"ל דכל פתח הפתוח לרה"ר אפי' אינו רגיל כלל אזלינן בתר היכר ציר.

ולפ"ז אפי' בחלון אזלינן בתר היכר ציר דודאי לא בעינן לזה דיני פתח אלא כל שיש איזה פירצה לרה"ר חשיב פתוח לרה"ר, וצ"ע בזה.

והנה בספר מנהגים חב"ד (עמוד פ') כ' וז"ל: קביעות המזווה מצד ימין ע"פ היכר ציר - מלבד הפתח הראשון. ובהערה שם מוסיף דהה"נ גוזזטרא שרק פתח אחד לה כו'. ובלקו"ש ח"ט (עמוד 259) כתב דכן מקובל כמדומה עד רבינו הזקן ואפי' ביציע (באלקאן) שהכניסה אליו רק דרך אחד מחדרי הבית. ועל השאלה איך יכנס ענו שיטפס דרך הגג יעו"ש. ורבים מקשים ע"ז שהוא נגד דעת הפוסקים בשו"ע יו"ד סי' רפ"ט שם, דרק כששני פתוחים לרה"ר אזלי בתר היכר ציר (ועי' גם בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' קכ"ד).

ולפמש"נ הרי ישנן ג' שיטות בזה להרמב"ם וסמ"ג אזלינן בתר היכר ציר אפי' אין חדר השני פתוח כלל לרה"ר. ולהמרדכי בעי' שיהי' פתוח גם השני ובפתח רגיל דוקא. ורש"י, הרא"ש, הטור והשו"ע ס"ל ג"כ דכל חדר צ"ל פתוח לרה"ר אבל אינו מפורש בדבריהם אי בעי' דוקא פתח רגיל או לא, ולפ"ז הה"נ חלון או גג. וא"כ מנהגינו הוא פשרה בין הרמב"ם להמרדכי דעכ"פ כשיש חלון נהגינן כוותייהו, ודו"ק.

ושניהם פתוחים לרה"ר, אבל מבית לחדר שעיקר תשמישו ומוצאו ומובאו מבית לשם לא אזלינן בתר היכר ציר אלא יניחנו בחדר דלצורכו הוא עשוי ולהכי נקט מבי גברי לנשי. וכן מצאתי אפי' אחד פתוח לרה"ר ואחד אינו פתוח לרה"ר כיון שעיקר תשמיש כניסה ויציאה דרך שם לא משגיחין בהיכר ציר, עכ"ל. ומאד נתקשו האחרונים בביאור דבריו עי' ח"י בית מאיר ומנחת פתים על הל' מזווה שם.

ולפמש"נ י"ל דגם המרדכי ס"ל בזה כהרמב"ם דבפתח בין שני בתים הוה הספק לאיזה בית שייך הפתח אבל לענין כניסה חשיב שפיר כניסה לשניהם דכ"א חשיב חיצון לגבי השני וההיכר ציר מועיל רק ליחס הפתח לאותו בית שהציר נראה בו וכמש"נ בדעת הרמב"ם, אלא דהמרדכי מוסיף דהיכא דבית אחד טפל לגבי השני משום שרוב תשמישו בהשני ונמצא שהפתח נעשה בעיקר לצורך בית זה, מעלה זו עדיפא מהיכר ציר ומתיחס הפתח עליו וכלשון המרדכי משום דלצורכו הוא עשוי. וכן כשבית אחד אינו פתוח לרה"ר אפי' ההיכר ציר הוא בהפנימי חשיב ג"כ שעיקר תשמישו בו כיון שעיקר תשמיש ביאה ויציאה הוא דרך שם והשני טפל אליו ומתיחס הפתח להראשון, וכל דין היכר ציר הוא רק כשתשמישם שוה ושניהם פתוחים לרה"ר דעי"ז אין כאן עיקר וטפל והוה ספק השקול למי מתיחס הפתח בכה"ג אזלינן בתר היכר ציר ונחשב פתח של זה. וביסוד הדין ס"ל להמרדכי כהרמב"ם דלאו משום כניסה ויציאה נגעו בה ושפיר חשיב כניסה לשניהם, אלא משום הפתח דיינינן לאיזה חדר שייך ומש"ה ס"ל דמועיל לענין זה גם הסברא דעיקר תשמישו. ועל פרט זה חולק

הרשע אינו רוצה בהמרירות

הד' שאלות שבמה נשתנה נסדרו על הד' בניים, כי המצה היא העדות והמצוות שצונו השי"ת (והיא שאלת הבן חכם), והמרור הוא שאלת הרשע שאינו רוצה במרירות, והתשובה היא להקהות את שיניו, כי אדרבא כל המרור שהוא זכר לשעבוד בעבורו הוא, כי מצדו לא היתה הגאולה כלל. (שפת אמת)